

ความคิดเรื่อง นรกและสวรรค์ ในพุทธปรัชญาเถรวาท

นางสาวมาฆะศรี คัทธัญญา

ศูนย์วิทยพัธพยากร
จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาปรัชญา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2535

ISBN 974-581-746-5

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย

018093

i 15192301

THE CONCEPTS OF HELL AND HEAVEN IN THERAVANA BUDDHISM

MISS MAKASRI KAHATTA

ศูนย์วิทยุโทรพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Philosophy

Graduate School

Chulalongkorn University

1992

ISBN 974-581-746-5

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ความคิดเรื่องนรกและสวรรค์ในพุทธปรัชญาเถรวาท

โดย

นางสาวมาฆะศรี คัทธนู

ภาควิชา

ปรัชญา

อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ณ ริงษ์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ดร.สุนทร ณ ริงษ์

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วิศราภัย)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(ศาสตราจารย์ ดร.วิทย์ วิศทเวทย์)

อาจารย์ที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ณ ริงษ์)

ปรีชา ช้างขวัญยืน

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ปรีชา ช้างขวัญยืน)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

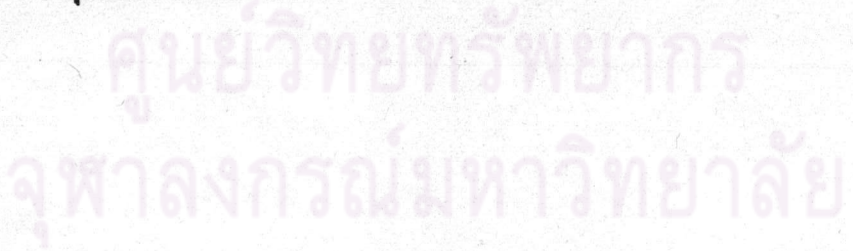
มาฆะคำร์ คหฤฎา . : 'ความคิดเรื่อง นรกและสวรรค์ ในพุทธปรัชญาเถรวาท (THE CONCEPTS OF HELL AND HEAVEN IN THERAVADA BUDDHISM) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.สุนทร ณ รังษี, 164 หน้า. ISBN 974-581-746-5

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสืบค้นและศึกษาให้ทราบว่า ในคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถาฎีกา และ อนุฎีกา ของพระพุทธคำสอนา ได้กล่าวถึง ความคิดเรื่องนรกและสวรรค์ไว้อย่างไร มีจริงหรือไม่ พิสูจน์ได้อย่างไร และสัมพันธ์อย่างไรต่อหลักคำสอนที่สำคัญอื่น ๆ ของพุทธปรัชญา

คำตอบที่ได้จากงานวิจัย มีดังนี้

1. ตามคำสอนที่ปรากฏในพระไตรปิฎกพระพุทธคำสอนา ยืนยันว่า นรก สวรรค์ เป็นสิ่งที่มีอยู่จริง แต่เป็นสิ่งที่พิสูจน์ไม่ได้สำหรับคนสามัญที่อาศัยผัสสะธรรมดา นอกจากผู้บำเพ็ญสมาธิฐานจนกระทั่งได้อภิญญา เท่านั้น ที่จะพิสูจน์ได้
2. นรก สวรรค์ เป็นภพภูมิหนึ่งของสังสารวัฏที่เกี่ยวเนื่องกับการเวียนเกิดเวียนตายของผู้ยังละกิเลสไม่ได้ แต่ไม่ใช่จุดหมายของพระพุทธคำสอนา จุดหมายของพระพุทธคำสอนา คือ นิพพาน
3. นรก สวรรค์ สัมพันธ์กับคำสอนเรื่องกรรมในแง่ที่เป็นสถานที่เกิดของบุคคลที่มารับผลของกรรมชั่ว และ เลวผลของกรรมดี หลังจากตายไปแล้ว และสัมพันธ์กับมรรคผล ผลนิพพานในแง่ของผู้ปฏิบัติเพื่อเข้าถึงนิพพาน เพราะพระอรหันต์บุคคล ผู้ยังไม่บรรลุมรรคผลเป็นพระอรหันต์ ยังต้องเวียนเกิดเวียนตายอีกอย่างมากไม่เกิน 7 ชาติ ก่อนที่จะบรรลุนิพพาน นรก สวรรค์ จึงเป็นส่วนหนึ่งของสังสารวัฏ
4. การปฏิบัติคำสอนเรื่องสังสารวัฏและนรก สวรรค์ จะมีผลเท่ากับปฏิบัติหลักคำสอนเรื่องมรรคผลนิพพานด้วยเช่นกัน

โดยสรุป ความคิดเรื่องนรกและสวรรค์ มีความสำคัญมากในคำสอนของพระพุทธคำสอนา และเป็นแนวทางในการวางพื้นฐานความคิดด้านศีลธรรม ที่จะนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อเข้าถึงจุดหมายสูงสุดของพระพุทธคำสอนา คือ นิพพาน

ภาควิชา ปรชญา
 สาขาวิชา ปรชญา
 ปีการศึกษา 2534

ลายมือชื่อนิสิต *Amor Nijit*
 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา *Sunthorn Nangsi*
 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

##C0110732 : MAJOR PHILOSOPHY

KEY WORD : HELL/HEAVEN/BUDDHIST PHILOSOPHY

MAKASRI KAHATTA : THE CONCEPTS OF HELL AND HEAVEN IN THERAVADA
BUDDHISM. THESIS ADVISOR : ASSO. PROF. SUNTHORN N-RUNGSU, Ph.D.
164 pp. ISBN 974-581-746-5

The aim of this thesis is to investigate and study philosophically how the concepts of hell and heaven are accommodated in Buddhist scriptures. Do hell and heaven exist or not, how to prove their existence and how are they related to other significant teachings of Buddhism.

The result of the research shows that.

1. According to the teachings in the Tripitaka, Buddhism confirms the existence of hell and heaven, but it is not verifiable for the ordinary uninitiated person. Only the disciples who have attained, Supernormal Knowledge (abhiññā) can prove and verify them.

2. Hell and heaven are the spheres of existence which is related to the process of birth and death.

3. Hell and heaven are related to the doctrine of karma in the sense that they are the birth-places where gooddoers and evildoers are born. They are also related to the doctrine of Noble Attainment (maggā and phala) in the sense that the Noble Ones who have not reached the state of Arahantship need to be reborn for 7 times at most before attaining nibbana.

4. The denial of the doctrine of the wheel of rebirth and the concepts of hell and heaven will unavoidably lead to the denial of the doctrine of Noble Attainment and nibbana.

ภาควิชา ปรัชญา
สาขาวิชา ปรัชญา
ปีการศึกษา 2534

ลายมือชื่อนิสิต *สมชาย อนุชิต*
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา *สุวิทย์ น. รุ่งสุ*
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ ฉบับนี้สำเร็จได้โดยแรงสนับสนุนและความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือจากผู้มีพระคุณ และผู้มีอุปการคุณหลายท่าน

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ณ รังษี อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้เสียสละแรงกายแรงใจ ทั้งให้ความดูแล แนะนำ ตรวจสอบแก้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่ง ขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.วิทย์ วิศทเวทย์ และรองศาสตราจารย์ ปรีชา ช่างขวัญยืน ผู้เป็นคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ช่วยขัดเกลาให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น พร้อมกับคณาจารย์ทุกท่านของภาควิชาปรัชญา ที่ได้วางพื้นฐานความรู้ทางปรัชญา โดยเริ่มฝึกให้คิดเป็น และนำมาใช้ประโยชน์กับชีวิต

ขอขอบพระคุณ คุณสุธีร์ สหัสสังข์ เป็นผู้เป็นทั้งผู้บังคับบัญชาและเจ้านายที่ใจดี ที่ให้การสนับสนุนและเอื้อเฟื้อในการซื้อพระไตรปิฎกทั้งชุด ไว้ในห้องทำงาน ทำให้ผู้วิจัยสามารถทำงานค้นคว้าได้โดยสะดวก ทั้งคอยซักถามความก้าวหน้าของงานอยู่เสมอ

ขอขอบคุณบรรดารุ่นพี่และเพื่อน ๆ ภาควิชาฯ พี่ไฉลิม พี่ณมล พี่ลักษณวัต พี่สุชาย พี่สมภาร และ กนิษฐ์ เอ้ แหม่ม ที่คอยย้ำเตือนความรู้ลึกลับ ๆ ของงานวิจัย และหน้าที่การศึกษา พร้อมกับคำถามที่มักลงท้ายว่า "เสร็จหรือยัง" รวมทั้งคุณเซ็นสุข ที่ได้ช่วยเหลือในการจัดพิมพ์วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้เสร็จสมบูรณ์อย่างดียิ่ง

งานวิจัยฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ก็เพราะได้รับความดูแลเอาใจใส่จากคุณพ่อและคุณแม่ พี่สาว พี่ชาย โดยเฉพาะพี่บิ่งอร ที่คอยให้กำลังใจและห่วงใยในสุขภาพ อันทำให้ผู้วิจัยมีความมานะพากเพียรงานวิจัยฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

หากมีคุณความดีอันใดที่เกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้แก่มวลมนุษยชาติ ที่ใฝ่หาภูมิปัญญาที่แท้จริงของชีวิต

มาฆะศรี คัทฐฐา

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญคำย่อ	ช
บทที่	
1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
1.3 สมมติฐาน	2
1.4 ขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย	2
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	3
2 สังสารวัฏตามทัศนะของพุทธปรัชญา	4
3 กามาวจรทุกติภูมิ	16
4 กามาวจรสุคติภูมิ	91
5 รูปาวจรภูมิ และ อรูปาวจรภูมิ	124
6 วิเคราะห์ความคิดเรื่องนรก และ สวรรค์	145
7 สรุปผลการวิจัย	159
บรรณานุกรม	162
ประวัติผู้เขียน	164

สารบัญคำย่อ

ตัวเลขเกี่ยวกับการอ้างอิงพระไตรปิฎก ตัวเลขหน้าหมายถึงเล่ม ตัวเลขหลังหมายถึง
 ชื่อ เช่น อัง จตุ 23/216 หมายถึง จตุตถนิกาย พระไตรปิฎก เล่ม 33 ชื่อ 216 ไม่มีเลขบอก
 หน้า เนื่องจากในปัจจุบันพระไตรปิฎกมีทั้งฉบับภาษาบาลีและฉบับแปลเป็นไทย ซึ่งเลขหน้าที่อ้างอิง
 จะไม่ตรงกัน แต่เลขเล่มและชื่อจะตรงกัน จึงใช้เฉพาะเลขบอกเล่มและชื่อ

การอ้างอิงพระไตรปิฎก ได้ใช้พระไตรปิฎกฉบับหลวงและฉบับสังคายนา ของกรมการ
 ศาสนาเป็นหลัก มีคำย่อตามลำดับคัมภีร์ที่พึงทราบความหมาย ดังนี้

ที.ม.	ทีฆนิกาย มหาวรรค
ที.มหา.	สังยุตตนิกาย มหาวรรค
ที.ปา.	ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค
ม.อุ.	มัชฌิมนิกาย อุปรินิพพานาสกั
ม.มูล.	มัชฌิมนิกาย มูลนิพพานาสกั
ม.ม.	มัชฌิมนิกาย มัชฌิมนิพพานาสกั
ม.มู.	มัชฌิมนิกาย มูลนิพพานาสกั
สัง.สคาถ.	สังยุตตนิกาย สคาถวรรค
สัง.นิทาน.	สังยุตตนิกาย นิทานวรรค
สัง.สฬ้า.	สังยุตตรนิกาย สฬ้าตวรรค
สัง.มหา.	สังยุตตรนิกาย มหาวรรค
สัง.ชั้น.	สังยุตตนิกาย ชั้นธวารวรรค
สัง.มหา.	สังยุตตนิกาย มหาวรรคสังยุต
อัง.ทสก.	อังคุตตนิกาย ทสกเอกาทสกนิบาต
อัง.ทุก.	อังคุตตนิกาย ทุกนิบาต
อัง.ติก.	อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต
อัง.จตุ.	อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต

อ้ง. ฉักก.	อ้งคุดตริกกาย	ฉักกนิบาต
อ้ง. ทสก.	อ้งคุดตริกกาย	ทสกนิบาต
อ้ง. จตุ.	อ้งคุดตริกกาย	จตุกนิบาต
อ้ง. ปัญ-ฉักก.	อ้งคุดตริกกาย	ปัญ-ฉักกนิบาต
ช. อิติ.	ชุททกนิกาย	อิติวุตตก
ช. ชา.	ชุททกนิกาย	ชาดก
ช. เปต.	ชุททกนิกาย	เปตวัตถุ
ช. วิมาน.	ชุททกนิกาย	วิมานวัตถุ
อภิ. วิ.	อภิธรรมปิฎก	ธัมมทวิภังค์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย